

Józef BENDKOWSKI
Politechnika Śląska
Wydział Organizacji i Zarządzania
Instytut Zarządzania i Administracji

BADANIA JAKOŚCIOWE – WYBRANE PROBLEMY, ODNIESIENIA DO LOGISTYKI STOSOWANEJ

Streszczenie. Artykuł omawia wybrane problemy badań jakościowych odniesionych do logistyki stosowanej, jej istoty i specyfiki. W artykule podano definicję badań jakościowych, która jest akceptowana przez większość badaczy jakościowych. Omówiono zasadę odpowiedniości, w odniesieniu do wyboru metod, technik i narzędzi badawczych. Zinterpretowano sytuacje, w których można łączyć badania jakościowe oraz ilościowe. Przedstawiono schemat procesu badawczego dla badań jakościowych, wybrane metody jakościowe, wykorzystywane w badaniach zagadnień logistyki stosowanej. Zaprezentowano modelową strukturę konspektu badań jakościowych oraz zasady ich prowadzenia. Artykuł zakończono podsumowaniem, które ma charakter wniosków.

Słowa kluczowe: badania jakościowe, badania ilościowe, proces badawczy, logistyka stosowana, metody badań jakościowych, mieszane metodologie

QUALITATIVE RESEARCH – SELECTED PROBLEMS OF APPLIED LOGISTICS REFERENCE

Summary. The article discusses selected problems of qualitative research, received the applied logistics, its essence, the specifics. The article gives the definition of qualitative research, which is accepted by most scholars of the quality. Discusses the principle of suitability with respect to choice of methods, techniques and research tools. Has been interpreted to be situations in which you can combine quantitative and qualitative studies. Lists the schematics of the research process for qualitative research, qualitative methods used in the research of applied logistics issues. Shows the implementation of the outline structure and qualitative research of conducting these studies. The article was completed, that is the nature of the applications.

Keywords: qualitative research, quantitative research, research process, applied logistics, qualitative research methods, mixed methodologies

1. Wstęp

W ostatnim czasie rynek księgarski wzbogacił się o interesujące publikacje dotyczące badań jakościowych, mianowicie:

- Dezin N., Lincoln Y.: Metody badań jakościowych, t. 1-2. PWN, Warszawa 2009.
- Silverman D.: Prowadzenie badań jakościowych. PWN, Warszawa 2012.
- Silverman D.: Interpretacja danych jakościowych. PWN, Warszawa 2012.
- Flick U.: Projektowanie badania jakościowego. PWN, Warszawa 2012.

Nauki o zarządzaniu wyjaśniają złożone zjawiska (stany, procesy), które występują w organizacjach, co ma pomóc w doskonaleniu praktyki zarządzania. Do identyfikacji i wyjaśniania tych złożonych zjawisk, występujących w organizacyjnej rzeczywistości, pomocne są także metody jakościowe. Istotą badań jakościowych jest znalezienie odpowiedzi na pytanie, dlaczego badane podmioty postępują w taki, a nie inny sposób; poznanie przyczyn zachowań nieukazywanych w sposób bezpośredni, a w końcu zrozumienie i interpretacja danych zachowań. Coraz trudniej doszukać się definicji badań jakościowych, która pogodziłaby wszystkich badaczy, reprezentujących to podejście. Badania jakościowe¹ nie są badaniami nieilościowymi, mają własną tożsamość, może nawet kilka tożsamości, umożliwiają dokonanie opisu, interpretacji, wyjaśnienia zjawisk społecznych na wiele sposobów, analizując:

- doświadczenia jednostek i grup,
- interakcje i akty komunikacji w czasie ich trwania,
- dokumenty lub podobne ślady ludzkich doświadczeń i interakcji.

Wspólne dla tych podejść jest wyjaśnienie tego, w jaki sposób ludzie tworzą świat wokół siebie, co robią lub co im się przydarzy. Interakcje i dokumenty pozwalają na konstruowanie procesów społecznych, w ramach których ludzie współpracują lub konkurują ze sobą. Wszystkie podejścia pozwalają badaczowi na sformułowanie uogólnionych modeli, typologii i teorii sposobów opisywania oraz wyjaśniania zagadnień społecznych².

Logistyka jest bezpośrednio związana z przepływami materiałów i towarów, jest częścią działalności gospodarczej, ale także nową dziedziną wiedzy, znajdującą miejsce w praktyce. W literaturze często spotyka się funkcjonalną klasyfikację działań logistycznych. Logistykę

¹ Babbie E.: Badania społeczne w praktyce. PWN, Warszawa 2004.

² Ibidem.

stosowaną³ definiuje się jako dziedzinę obejmującą wiedzę i umiejętności potrzebne do **kształtowania** racjonalnych strumieni materiałów i informacji oraz do **projektowania** techniczno-organizacyjnego i **realizacji** procesów przepływu materiałów i informacji w celu **zaspokojenia** potrzeb w ograniczonym obszarze. Ten obszar nauki może być interesujący dla badań jakościowych.

Publikacje pojawiające się na rynku księgarskim pozwalają na śmiało sformułowanie hipotezy głoszącej, że metody jakościowe cieszą się ponownie szczególnym zainteresowaniem badaczy. Stanowią narzędzie badawcze, opisujące i wyjaśniające określone zjawiska społeczne w organizacyjnej rzeczywistości.

Celem przedmiotowego artykułu są refleksje nad możliwością wykorzystania badań jakościowych do zagadnień z zakresu logistyki stosowanej.

2. Definicja badań jakościowych i ich rozwój

Badania jakościowe to badania nieilościowe, niestandardyzowane itp.; używają one tekstu; mają długą historię w wielu dyscyplinach, np. socjologii, psychologii, organizacji i zarządzaniu, nauki o zdrowiu.

Denzin N., Lincoln Y. podają, że „badania jakościowe to interpretatywne, naturalistyczne podejście do świata. Badacze jakościowi badają rzeczy w ich naturalnym środowisku, próbując nadać sens lub interpretować zjawiska przy użyciu terminów, którymi posługują się badani ludzie”⁴.

W wielu sytuacjach te dwa podejścia są postrzegane jako epistemologiczne i metodologicznie odmienne. Takie podejście wskazuje trudności ze sformułowaniem ogólnej definicji badań jakościowych.

W literaturze doszukać się można zastosowania badań jakościowych na czterech poziomach, mianowicie:

1. Programów badawczych, dotyczących istoty badań jakościowych, konkretnych metod, podstaw teoretycznych. Przykładem jest teoria ugruntowana, jej założenia metodologiczne, zainteresowania badawcze.
2. Tradycji narodowych. Różne zrozumienie badań jakościowych w niektórych środowiskach, np. USA, Wielkiej Brytanii, Niemczech. Zróżnicowanie to wynika z miejsca badań jakościowych w tradycji narodowej.

³ Bendkowski J., Kramarz M.: Logistyka stosowana, części I i II. Politechnika Śląska, Gliwice 2011.

⁴ Dezin N., Lincoln Y.: Metody badań jakościowych, t. 1-2. PWN, Warszawa 2009.

3. Dyscyplin naukowych. Różny dyskurs w różnych dyscyplinach naukowych, np. psychologii, socjologii, naukach o zarządzaniu; wynika to z specyficznych zainteresowań i problemów badawczych dyscyplin naukowych, które niekoniecznie muszą się pokrywać.
4. Obszarów badawczych. Różne obszary badawcze, różnorodność badań jakościowych dotyczy konkretnych obszarów badawczych, np. marketingu, logistycznej obsługi klienta itd.; często poszczególne obszary badawcze mają szczególne potrzeby, ograniczenia.

Poziomy zastosowania badań jakościowych można postrzegać jako swoistą cechę, która wynika z ich głównych cech i założeń.

Można zauważyć, że rozwój zastosowań badań jakościowych powiązany jest z zasadą odpowiedniości. Zasada odpowiedniości, inaczej także nazywana zasadą korespondencji, mówi, że w nauce starą teorię może zastąpić nową tylko wtedy, gdy nowa teoria, oprócz wyjaśniania nowych faktów, tłumaczy także fakty wyjaśnione już przez starą teorię. Występuje to w fizyce np. relacja praw fizyki klasycznej z prawami fizyki kwantowej. Zasada odpowiedniości mówi o potrzebie zachowania określonych rygorów, wymagań w wyborze metod, technik i narzędzi badawczych dopasowanych do przedmiotu badań. Polega na unikaniu dowolności w użyciu danej metody w badaniu problemu naukowego. Ponadto wyraża racjonalność w doborze metod badawczych przedmiotów badań: produktów, systemów, procesów.

W rozwoju zastosowań badań jakościowych⁵, zgodnie z zasadą odpowiedniości, wyróżnia się trzy okresy, mianowicie.

- pierwszy – charakteryzował się tym, że było więcej tematów do zbadania niż dostępnych metod. Badania jakościowe wypływały ze szczególnych zainteresowań badawczych oraz z cech podmiotów, które wybierano do badań, np. ze sposobów myślenia menedżerów, problemów motywacji, zachowań członków organizacji itp.,
- drugi – charakteryzował się opracowaną metodologią badań. Metodologie były udoskonalone i stabilne. W konkretnych dyscyplinach badania jakościowe związały swój rozwój i autorytet z konkretnymi metodami: dla psychologii był to eksperyment, dla socjologii – badania sondażowe. W badaniach empirycznych do odkrywania i rozwijania teorii zjawisk o znaczeniu praktycznym wykorzystywano badania jakościowe. Opracowano wiele metod jakościowych,
- trzeci – w którym można zaobserwować programy badań jakościowych w rozmaitych obszarach. Przykładowo można wymienić badania nad: organizacjami, zarządzaniem, zdrowiem itp. Każdy z tych obszarów ma swoiste cechy badanych w nich przedmiotów.

⁵ Hammersley M.: Handbook of Qualitative Research Methods. Leicester, 1996.

W dziedzinie jakościowych badań ewaluacyjnych występują pewne ograniczenia nakładane na praktyki badań poddanych ewaluacji oraz na instytucje zlecające badania. W ten sposób powstały specyficzne dyskursy metodologiczne, kierowane potrzebą dostosowania badań jakościowych do cech badanych przypadków.

Widać to po samym doborze metod oraz dyskusjach dotyczących jakości badań jakościowych w obrębie poszczególnych dziedzin i sposobach prezentacji wyników i wykorzystania rezultatów tych badań.

Ewaluacja ma stanowić podstawę dla oceny, czy dany program działa lub nie oraz czy badacz w którymś momencie ma zawiesić swoją neutralność. Oczekiwania dotyczące tego typu badań nakładają na nie duże ograniczenia czasowe – wyniki muszą mieć precyzyjnie określony charakter, powinny być dostępne w stosunkowo w krótkim czasie. Cele i warunki badań jakościowych mogą przyczyniać się do powstania specyficznych problemów i dyskursów metodologicznych. Powoduje to, że badania jakościowe są zróżnicowane.

3. Łączenie badań jakościowych i ilościowych

3.1. Propozycje łączenia metod jakościowych z ilościowymi

W literaturze przedmiotu można znaleźć zróżnicowane stanowiska, dotyczące problemu łączenia metod. Istnieje nurt odrzucający łączenie badań jakościowych z ilościowymi. Można spotkać wielu badaczy ilościowych, którzy ignorują metody badań jakościowych, same badania jakościowe oraz wyniki tych badań. Rozpatrywanie łączenia badań jakościowych i ilościowych można dokonać, jak podaje U. Flick⁶, na kilku odrębnych poziomach:

- epistemologii i metodologii (a także rozbieżności pomiędzy obydwoma podejściami) projektowania badań, które łączą lub integrują dane lub metody ilościowe i jakościowe,
- metod badawczych, które są jednocześnie jakościowe i ilościowe,
- łączenia wyników badań jakościowych i ilościowych,
- formułowania uogólnień,
- szacowania jakości badań przez przykładanie kryteriów badań jakościowych do badań ilościowych i *vice versa*.

Literatura przedmiotu podaje sposoby, podsuwa sugestie łączenia badań jakościowych i ilościowych. M. Hammersley⁷ wyróżnia trzy takie sposoby:

⁶ Flick U.: Projektowanie badania jakościowego. PWN, Warszawa 2012.

⁷ Hammersley M.: op.cit.

- Triangulacja obu podejść, polegająca na wzajemnej kontroli wyników, w mniejszym stopniu na wzajemnym poszerzaniu potencjałów poznawczych.
- Facylitacja – podkreśla wspierającą rolę obu podejść, każde z nich dostarcza hipotez i inspiracji, które mogą być wykorzystane przez jedną z metod.
- Oba podejścia mogą być łączone jako uzupełniające się nawzajem strategie badawcze.

3.2. Założenia mieszanych metodologii

Główne założenia metodologii mieszanych są formułowane w następujący sposób. Metodologie mieszane mają:

- łączyć w sobie liczne podejścia na wszystkich etapach badania (określenia problemu badawczego, zbierania danych, ich analizowania oraz formułowania końcowych wniosków),
- obejmować równoczesne przekształcanie danych oraz ich analizę przez więcej niż jedno podejście.

Podkreśla się, że współczesne wersje triangulacji mają na celu połączenie mocnych stron projektów badań jakościowych i ilościowych, metod obu typów oraz uzyskanych za ich pomocą wyników, co można osiągnąć o ile będzie się brać pod uwagę różnorodne podstawy teoretyczne⁸. Łączenie obu podejść wynika z trzech powodów:

- 1) istnieją zagadnienia badawcze, które wymagają łączenia obu podejść,
- 2) pragmatyczne łączenie różnorodnych metod jest aktualnie w modzie. Mieszane metody stanowią najlepszy sposób zakończenia sporów metodologicznych, kwestionujących zasadność prowadzenia badań jakościowych,
- 3) jeżeli występuje konieczność prowadzenia badań łączonym podejściem jakościowym i ilościowym, to powinno się otwarcie uzasadnić zasady ich użycia na poziomach teorii, metodologii, praktyki badawczej oraz interpretacji wyników.

3.3. Różnice pomiędzy metodami jakościowymi i ilościowymi

Aby dogłębniej przyjrzeć się badaniom jakościowym należy zwrócić uwagę na różnice pomiędzy nimi a badaniami ilościowymi. Te pierwsze starają się znaleźć odpowiedź na pytanie „dlaczego?”, drugie zaś „ile?”. Badania jakościowe ujmują problemy w szerszym kontekście niż konkretne pytania, które charakteryzują metody ilościowe. Celem badań jakościowych jest zrozumienie danego zjawiska, a nie zmierzenie jego skali, na przykład zrozumienie logiki funkcjonowania międzynarodowych sieci logistycznych. W przeciwieństwie do badań ilościowych, jakościowych nie można poddać działaniom statystycznym.

⁸ Silverman D.: Prowadzenie badań jakościowych. PWN, Warszawa 2012.

Zupełnie różna jest też próba respondentów – mała dla metod jakościowych, duża dla ilościowych. Zwrócenie większej uwagi na jakość badania oraz niewielka liczba respondentów decydują o tym, że badacz jest w stanie osobiście zebrać wszelkie potrzebne informacje. Natomiast w przypadku badań ilościowych liczba przeprowadzanych ankiet jest tak ogromna, że osoby są w stanie wykonać jedynie małą część pracy. Dzięki roli badacza metody jakościowe łączą się z intersubiektywnym podejściem do procesu badawczego. To właśnie osoba przeprowadzająca badanie ocenia i poddaje sądom zjawiska. Badania jakościowe inaczej niż badania ilościowe są zorientowane na proces i starają się dotrzeć do istoty badanej sprawy. Obie metody różnią się od siebie szczególnie w kwestiach:

- charakteru problemu, który można na ich podstawie rozwiązać,
- metod doboru próby,
- metod i sposobów zbierania danych,
- podejścia i techniki analizy zebranych informacji.

Istotą badań jakościowych jest znalezienie odpowiedzi na pytanie, dlaczego badane podmioty postępują w taki, a nie w inny sposób, poznanie przyczyn zachowań nie-ukazywanych w sposób bezpośredni oraz zrozumienie i interpretacja danych zachowań. Badacz jest najważniejszą osobą, od której zależy powodzenie danego badania.

W przypadku niektórych projektów badawczych, badania jakościowe stanowią samodzielne narzędzie realizacji celów badania. Częściej jednak metody i techniki specyficzne dla badań jakościowych stosuje się w ramach szerszych projektów badawczych:

- na początku projektu – jako narzędzie eksploracji problemu, budowania i weryfikacji hipotez oraz wsparcia dla prawidłowego zaprojektowania i ukierunkowania badań ilościowych,
- w końcowym etapie projektu – w celu pogłębienia, lepszego zrozumienia i uzasadnienia wniosków, wynikających z badań ilościowych.

4. Refleksje nad możliwościami stosowania podejścia jakościowego

Badania jakościowe można z powodzeniem zastosować między innymi do następujących zagadnień, którymi interesuje się logistyka stosowana⁹:

- oczekiwania i potrzeby klientów oraz ich system wartości,
- poszukiwanie wartości użytkowych i symbolicznych produktu,
- poszukiwanie i tworzenie idei,
- ocena prototypów, produktów, systemów, procesów,

⁹ Bendkowski J., Kramarz M.: op.cit.

- procesy komunikacji (w szczególności informacje „od” i „do” nabywcy),
- sondowanie ukrytych motywów oraz innych czynników, mających wpływ na decyzje klienta,
- przygotowanie hipotez, definicji i problematyki do badania ilościowego,
- ogólne rozpoznanie obszaru badawczego (poszerzenie wiedzy, aktualizacja informacji, identyfikacja ogólnych trendów).

Obecnie badania jakościowe obejmują wiele różnorodnych metod. Owa wielość możliwych sposobów badania, z których każdy w jakiś mierze pasuje do sformułowanego problemu badawczego, stwarza określone trudności.

Wydaje się, że istnieje potrzeba uporządkowania i rozwijania metodologii badań jakościowych z kilku powodów¹⁰, mianowicie:

- zgodnie z zasadą odpowiedniości powinno się opracowywać nowe metody jakościowe. Przykładowo, metod prowadzenia wywiadów jest wiele, potrzeba nowych form wywiadów dla nowych rodzajów pytań badawczych czy uczestników badań, gdy istniejące metody nie będą do nich w pełni pasować;
- powinno się pogłębiać wiedzę na temat istniejących metod, sposobów korzystania z nich. Potrzeba szerszego namysłu metodologicznego i praktycznego nad stosowaniem istniejących metod, ich ograniczeniami oraz możliwościami ich doskonalenia;
- trzeba czytelnych wskazówek, kiedy użyć tej, a nie innej metody. Co sprawia, że badacze wybierają określone metody, czym powinni kierować przy wyborze określonych metod, jaka jest rola metodologicznych przyzwyczajzeń w badaniach jakościowych?

Badania jakościowe nie polegają na sformalizowanych procedurach w takim stopniu jak badania oparte na pomiarze. Dużo większą rolę odgrywa poruszanie się po terenie badawczym w kontaktach z badanymi, w korzystaniu poszczególnych metod. Większego zastanowienia wymaga sposób łączenia różnych metod i etapy procesu badawczego, np. etapy zbierania i interpretowania danych¹¹. Oceniając wartość badań należy podać i uzasadnić kryteria, jakimi kierują się badacze. Badania jakościowe wymagają szczególnego nastawienia badaczy¹², otwartości wobec badanych i przedmiotu badania, elastyczności w sposobach ujmowania terenu badawczego, uczestników badań.

Istotnym elementem spotkania badacza z respondentem powinien być formalny charakter wywiadu. Respondent musi widzieć, że informacje te nie są zbierane do celów prywatnych. Badacz powinien zredukować barierę nieśmiałości, zredukować napięcie, wprowadzać przyjemną atmosferę, przez co zachęca respondenta do żywego udziału w badaniu.

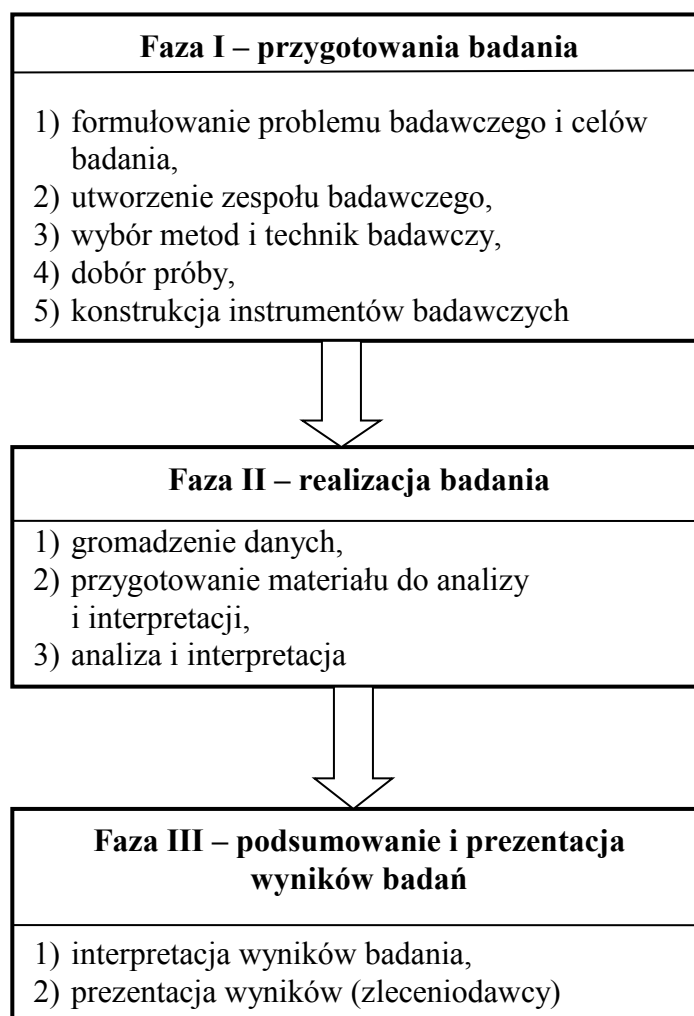
¹⁰ Silverman D.: Interpretacja danych jakościowych. PWN, Warszawa 2012.

¹¹ Ibidem.

¹² Babbie E.: op.cit.

5. Prowadzenie badań jakościowych, proces badawczy

Proces badań jakościowych najogólniej przedstawia rys. 1, na którym można wydzielić trzy fazy¹³, wśród których wyodrębniono dodatkowo poszczególne etapy.



Rys. 1. Fazy projektu badań jakościowych

Fig. 1. Qualitative research phase of the project

Źródło: Opracowanie własne.

Faza I – przygotowanie badania

Jest to najważniejsza i bardzo obszerna faza, która obejmuje 5 etapów.

W **pierwszym etapie** rozpoczynającym proces badania ważna jest współpraca badaczy z ewentualnym zleceniodawcą. Należy rozpatrzyć potrzeby informacyjne, sformułowane przez ewentualnego zleceniodawcę w szerszym kontekście. Następnym krokiem dla tego

¹³ Flick U.: op.cit.

etapu jest identyfikacja wszystkich aspektów problematyki badania, aby trafniej określić cele badawcze oraz wytyczne dla realizowanych działań, ograniczenia, przede wszystkim czasowe.

W **etapie drugim** najważniejszym zadaniem jest wybór badaczy, którzy powinni być przygotowani merytorycznie, mieć predyspozycje do prowadzenia danego badania.

Etap trzeci polega na wyborze odpowiednich metod, technik badawczych, alternatywnych narzędzi dostosowanych do zdefiniowanego przedmiotu badań. Należy ustalić czy badania jakościowe będą występować samodzielnie czy też jako uzupełnienie badań ilościowych. Istotne znaczenie ma też strona techniczna, jak wybór lokalizacji, sprzętu.

Funkcją **etapu czwartego** jest określenie wielkości próby podlegającej badaniom.

W **etapie piątym** na przygotowanie badania składają się następujące czynności:

- skonstruowanie i zweryfikowanie scenariusza stosowanych technik badawczych,
- sporządzenie kwestionariusza rekrutacyjnego i instrukcji dla rekrutujących,
- przeszkolenie osób zajmujących się rekrutacją,
- opracowanie i zweryfikowanie materiałów stymulujących oraz wspomagających.

Faza II – realizacja badania

W tej fazie można wydzielić trzy etapy, mianowicie:

- 1) gromadzenie danych,
- 2) przygotowanie materiału do analizy i interpretacji,
- 3) analiza i interpretacja.

W **etapie pierwszym** wykorzystuje się wtórne źródła informacji, dotyczące problematyki badania¹⁴. W fazie tej dochodzi do spotkania z respondentami i do pomiaru pierwotnego. Dzięki świadomym i nieświadomym sugestiom respondentów, a także dzięki niestrukturalizowanemu charakterowi badań jakościowych, badacze mogą odnaleźć nowe kierunki poszukiwań.

Drugi etap, czyli przygotowanie materiału do analizy i interpretacji rozpoczyna się od odczytu badań, zazwyczaj zarejestrowanych sprzętem audiowizualnym. Badacze segregują zebrane informacje, przeprowadzają ich analizę i wstępną interpretację.

Ostatnim etapem (trzecim) w tej fazie jest porównanie pracy badaczy i stworzenie wspólnej wersji. Badacze starają się nadać sens wypowiedziom oraz zachowaniom respondentów, próbując przy tym zrozumieć je i wyjaśnić. Na koniec dokonują klasyfikacji danych, zgodnie z celami badania.

¹⁴ Silverman D.: Interpretacja..., op.cit.

Faza III – podsumowanie i prezentacja wyników badania

Składa się ona z dwóch etapów i praktycznie kończy badania.

W **etapie pierwszym** sporządza się raport z przeprowadzanego badania, wskazówki i zalecenia dotyczące np. konieczności dalszych badań w celu sprawdzenia czy też poszerzenia ich rezultatów.

Szczegółowy opis całego procesu badawczego wraz z wynikami powinien znaleźć się w raporcie pisemnym. Właśnie na tym polega **drugi etap**.

6. Wybrane metody jakościowe

Niezależnie od tego, czy badania jakościowe stanowią samodzielną metodę w projekcie czy stosuje się je dla weryfikacji hipotez lub pogłębienia wniosków z badań ilościowych, do najczęściej stosowanych metod należą¹⁵:

- wywiady, zogniskowany wywiad grupowy, grupy fokusowe¹⁶,
- badania etnograficzne, obserwacja, obserwacja uczestnicząca,
- teksty, pliki, dokumentacja, zdjęcia, materiały wizualne,
- analiza konwersacyjna, dyskursu, dokumentów.

Badania jakościowe często opierają się na wykorzystaniu tzw. technik projekcyjnych. Umiejętnie stosowane techniki projekcyjne pozwalają badaczom uzyskać odpowiedzi na takie pytania, które trudno jest zadać „wprost” lub na takie ich postawienie, które stwarza małe szanse na uzyskanie odpowiedzi zgodnej z prawdziwymi przekonaniem respondenta¹⁷. Popularne techniki projekcyjne to między innymi: „portret chiński”, kolaż, personifikacja przedmiotu, niedokończone opowieści.

W literaturze przedmiotu trudno doszukać się powszechnie uznanej struktury lub formatu konspektu badań jakościowych¹⁸. W pracach naukowych można znaleźć modelowe struktury, które w jakimś sensie spełniają oczekiwania czytelników. Ogólną formą konspektu może być model przedstawiony w tabeli 1.

¹⁵ Sztumski J.: Wstęp do metod i technik badań społecznych. Śląsk, Katowice 2005.

¹⁶ Lisiek-Michalska J., Daniłowicz P. (red.): Zogniskowany wywiad grupowy. Studia nad metodą. Uniwersytet Łódzki, Łódź 2007.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Silverman D.: Interpretacja..., op.cit.

Tabela 1

Model konspektu badań jakościowych

<ol style="list-style-type: none"> 1. Wprowadzenie. 2. Problem badawczy. <ol style="list-style-type: none"> a. Istniejąca literatura przedmiotu. b. Luki w już przeprowadzonych badaniach. c. Zainteresowania badacza. 3. Cel badań. 4. Pytania badawcze. 5. Metody i procedury badawcze. <ol style="list-style-type: none"> a. Charakterystyka badań jakościowych i wykazanie ich odpowiedniości dla badanego problemu. b. Strategia badawcza. c. Projekt badań (dobór próby, porównania, zakładana liczba uczestników/przypadków/ miejsc/dokumentów). d. Metody zbierania danych. e. Metody analizy danych. f. Sposoby zapewnienia jakości badań. 6. Kwestie etyczne. 7. Spodziewane rezultaty. 8. Znaczenie, doniosłość i wartość praktyczna badań. 9. Wstępne wyniki, wcześniejsze badania, doświadczenie badacza/badaczy. 10. Harmonogram badań, ewentualny budżet. <p>Literatura.</p>
--

Źródło: Opracowanie własne.

Aby zagwarantować powodzenie badań, samego konspektu trzeba pamiętać o kilku zasadach¹⁹:

- projekt i metodologia badań muszą być przejrzyste, precyzyjne, niepozostawiające żadnych wątpliwości,
- pytania badawcze, wkład przewidywanych procedur, danych i rezultatów w udzieleniu odpowiedzi na te pytania powinny być wyłożone najbardziej wyraźnie i w szczególności sposobem,
- badania, spodziewane rezultaty muszą być umieszczone w kontekstach naukowym i praktycznym,
- kwestie etyczne, zasadność poszczególnych procedur muszą być starannie rozważone,
- metody powinny być określone jednoznacznie pod względem sposobu ich użycia oraz wyboru,
- plany, harmonogramy, doświadczenia, kompetencje badacza, metody składają się na rzetelny program badań, powinny być wyraźnie wyłożone.

Projektowanie badań, problemy jakości badań wyglądają odmiennie w przypadku zastosowania różnych metod.

¹⁹ Ibidem; Flick U.: op.cit.

7. Podsumowanie

Przedstawione problemy dotyczące badań jakościowych pozwalają na sformułowanie wniosków:

- badania jakościowe są także interesujące dla logistyki stosowanej. Wiele procesów logistycznych może być wyjaśnionych, ocenionych za pomocą tych właśnie badań,
- badania jakościowe to nie badania ilościowe, mają one swoją tożsamość, umożliwiają dokonanie opisu, interpretacji, wyjaśnienia zjawisk społecznych na wiele sposobów,
- literatura z zakresu badań jakościowych jest bardzo obszerna, bogata. W różnych dyscyplinach naukowych, np. psychologii, socjologii, naukach o zarządzaniu można znaleźć interesujące programy badawcze zrealizowane jako badania jakościowe,
- istnieje wiele zagadnień badawczych, które wymagają łączenia podejścia ilościowego z podejściem jakościowym, np.: określanie problemu badawczego, zbieranie danych, ich analizowanie oraz formułowanie końcowych wniosków i hipotez.

Bibliografia

1. Babbie E.: *Badania społeczne w praktyce*. PWN, Warszawa 2004.
2. Bendkowski J., Kramarz M.: *Logistyka stosowana, części I i II*. Politechnika Śląska, Gliwice 2011.
3. Dezin N., Lincoln Y.: *Metody badań jakościowych, t. 1-2*. PWN, Warszawa 2009.
4. Flick U.: *Projektowanie badania jakościowego*. PWN, Warszawa 2012.
5. Hammersley M.: *Handbook of Qualitative Research Methods*. Leicester, 1996.
6. Lisek-Michalska J., Daniłowicz P. (red.): *Zogniskowany wywiad grupowy. Studia nad metodą*. Uniwersytet Łódzki, Łódź 2007.
7. Silverman D.: *Prowadzenie badań jakościowych*. PWN, Warszawa 2012.
8. Silverman D.: *Interpretacja danych jakościowych*. PWN, Warszawa 2012.
9. Sztumski J.: *Wstęp do metod i technik badań społecznych*. Śląsk, Katowice 2005.

Abstract

Article discusses chosen problems of qualitative research, concerned logistics applicable, essence, specificity. There is purpose of objective article over capability of utilization of qualitative research for questions from range of applicable logistics reflex. It serve definition of qualitative research in article, which (who) is accepted by majority qualitative researcher.

It discuss principle of matching with reference to choice of (election of) method, technician (technique) and investigative instruments. It interpret situations, it is possible to connect qualitative research in (to) that and quantitative. Treating of connection of qualitative research and it is possible to perform quantitative, as it serves on several separate levels (horizons) U. Flick:

- epistemology and methodology (as well as among both divergence approaches), project design (projection) research, which (who) connect or data integrate or quantitative methods and qualitative,
- investigative methods, which (who) is simultaneously qualitative and quantitative,
- connections of results of qualitative research and quantitative,
- formulating of generalization,
- valuations of qualities of research by applying criterion of qualitative research for quantitative research and vice versa.

Quantitative and vice versa. Advisable that both (both of) methods differ in problems particularly:

- character of problem, it is possible to solve which (who) on their bases,
- methods of selections of attempts (tests),
- methods and manners of collection data <give>,
- approaches and techniques of analyses of assembled (collected, convened) information's.

Scheme of investigative process present for qualitative research and chosen qualitative methods taken advantage in research of questions of logistics applicable. It present model structure of outline of qualitative research and principles of conducts of these research. Article end recapitulation, which (who) has character of conclusion.